

DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-2\(34\)-51-64](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-2(34)-51-64)

УДК 378.3:331.5

JEL Classification: J24, I22

### **Оксана Замора**

кандидат економічних наук, доцент

Сумський державний університет (Суми, Україна)

**E-mail:** [o.zamora@uabs.sumdu.edu.ua](mailto:o.zamora@uabs.sumdu.edu.ua). **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0002-7056-4149>

**Web of Science Researcher ID:** [Y-6426-2018](#). **Scopus Author ID:** [57204933020](#)

### **Юлія Серпенінова**

кандидат економічних наук, доцент

Сумський державний університет (Суми, Україна)

**E-mail:** [y.serpennynova@uabs.sumdu.edu.ua](mailto:y.serpennynova@uabs.sumdu.edu.ua). **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0002-4448-3484>

**Web of Science Researcher ID:** [AAO-1543-2021](#). **Scopus Author ID:** [36070084600](#)

### **Тетяна Щербина**

кандидат економічних наук, старший викладач

Сумський державний університет (Суми, Україна)

**E-mail:** [t.shcherbyna@uabs.sumdu.edu.ua](mailto:t.shcherbyna@uabs.sumdu.edu.ua). **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0001-5978-3255>

**Web of Science Researcher ID:** [AAO-1543-2021](#). **Scopus Author ID:** [36070084600](#)

### **Наталія Винниченко**

доктор економічних наук, доцент

Сумський державний університет (Суми, Україна)

**E-mail:** [n.vynnychenko@uabs.sumdu.edu.ua](mailto:n.vynnychenko@uabs.sumdu.edu.ua). **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0002-6730-4629>

**Web of Science Researcher ID:** [AAI-9432-2020](#). **Scopus Author ID:** [57221784043](#)

## **МОЖЛИВОСТІ ГРАНТОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ ЄС ПРОГРАМНОГО ПЕРІОДУ 2021-2027 ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ГРОМАДЯН**

*Стаття присвячена спектру інструментів грантового фінансування, які Європейський Союз пропонує молоді та дорослим для підтримки їхнього особистого та професійного розвитку, а також сприяння активній громадянській позиції та соціальній інтеграції. Вивчено та детально охарактеризовано особливості, їхні основні завдання та бюджет грантових програм ЄС, доступних на період 2021-2027 років, зокрема: Erasmus+, Creative Europe, European Solidarity Corps, спрямованих на підтримку та розвиток міжгалузевих та інших сучасних навичок громадянами України, зокрема молоддю.*

*У статті також розглядається широкий діапазон європейських платформ, доступних українським громадянам саме у воєнний час, включаючи можливості навчання, наукової діяльності, розвитку бізнесу та кіноіндустрії. Цілий спектр інституцій та ініціатив пропонують підтримку у вигляді грантів, стипендій, працевлаштування та інших видів допомоги українським ученим, які працюють в Україні чи за кордоном під час війни.*

**Ключові слова:** грантові програми ЄС; Еразмус+; працевлаштування; навчання впродовж життя; професійне зростання; модуль Жана Моне; міжгалузеві навички; проєктний менеджмент.

*Табл.: 1. Бібл.: 24.*

**Постановка проблеми.** Протягом останнього десятиліття Європейський Союз (ЄС) системно інвестував у розвиток і зростання молодих людей, як особистий, так і професійний, у межах багатьох програмних ініціатив, що стосувалися різних сфер освіти, науки, бізнесу, молодіжної роботи та волонтерство. Для цього підтримка спрямовувалася і спрямовується на мобільність (кредитна, ступенева, неакадемічна), доступ до участі в наукових проєктах та розвиток власних, безкоштовну участь у заходах формального та неформального характеру як у своїх країнах, так і закордоном тощо. Особлива увага, зокрема Європейської комісії (ЄК), зверталась на необхідність підтримки розвитку соціальних та професійних навичок молоді після глобальної фінансової кризи 2008 р., коли рівень безробіття серед молоді зріс з 16 % до рекордних 24,4 % у 2013 р. [1]. Звідси країни ЄС почали збільшувати фінансування освітніх напрямків так, що за статистичними даними у 2021 році загальні витрати в ЄС на освіту становили 701 млрд євро, або 4,8 % ВВП. Цей тренд був посилений ковідною пандемією.

У результаті цього ЄС системно запроваджує різноманітні програми грантового фінансування, спрямовані на підтримку соціальної інтеграції молодих людей, активної громадянської позиції та їхнього всебічного розвитку.

Глобальна економічна криза, швидкий розвиток цифрових технологій, демографічні зміни, зростання глобальної конкуренції, зміна клімату тощо призвели до зростаючого визнання важливості розвитку навичок і навчання впродовж життя. У відповідь на ці виклики було розроблено Європейську програму навичок (European Skills Agenda) [2], яка відображає прагнення надати людям навички, необхідні для досягнення успіху в економіці XXI століття, а також цілий комплекс рекомендацій Європейської ради, що посилюють та розвивають її.

**Аналіз останніх досліджень та публікацій.** Станом на сьогодні дослідження важливості процесів розвитку за рахунок отримання грантів ЄС для особистого, професійного та інституційного зростання, зокрема й соціальної мобільності молоді є актуальним та набирає значного поширення. Кількість вітчизняних статей про грантові програми ЄС для професійного зростання більша, ніж статей їхніх колег з інших країн. Причини можуть полягати в тому, що спектр можливостей фінансування від ЄС для професійного зростання та розвитку для окремих осіб та установ саме в Україні дуже широкий, але мало освоєний, що призводить до більшого інтересу та участі з боку вітчизняних вчених. Крім того, українські науковці можуть бути більше зосереджені на дослідницьких темах, які відповідають пріоритетам ЄС, що призводить до більших можливостей для фінансування та співпраці. Водночас серед причин, чому зарубіжних наукових статей про грантові програми ЄС на професійний розвиток мало, можна назвати такі:

обмежений дослідницький інтерес, оскільки ринок грантів в ЄС відкритий набагато довше, ніж в Україні, брак фінансування на саме ці тематики, труднощі з доступом до специфічних даних тощо.

Так, серед вітчизняних науковців, які у своїх працях досліджували питання соціальної мобільності молоді, є Т. С. Скирда [33]. У власному навчально-методичному посібнику Т. С. Скирда розглядає такі питання, як: положення про порядок реалізації права на академічну мобільність, імплементація програми Erasmus+, ключові аспекти нового положення надання права на участь у програмах академічної мобільності студентам для їхнього професійного зростання, впровадження академічної мобільності в освітній процес ЗВО; фінансування та збереження місця навчання та стипендії для студентів та місця роботи для працівників ВНЗ, котрі беруть участь у програмах академічної мобільності тощо.

Крім того, Я. М. Біляєв [4] у своєму доробку наголошує на необхідності сприяння мобільності української молоді в участі в європейських програмах, удосконалення механізмів державної політики, зокрема грантових програм щодо соціальної мобільності молоді та для їхнього професійного зростання. Вченим також акцентується увага на тому, що головною проблемою для університетської освіти є формування та розвиток підприємницьких навичок, які включають прийняття відповідальності та ризику, також вибір правильних кроків для забезпечення високих результатів і успіху в бізнесі. Я. М. Біляєв також звертає увагу на програму Erasmus+, яка дозволяє студентам формувати свої ключові навички та компетенції для розвитку кар'єри та інші грантові програми.

Л. Гуляєва [5], як керівник проєкту Модуль Жана Моне «Фінансовий сектор Європейського Союзу як рушій сталого розвитку: європейська інтеграція, реформи, перспективи мережевої економіки» грантової програми ЄС Erasmus+, опублікувала звіт про реалізацію проєкту, де йшлося про освітній проєкт Академії праці, соціальних відносин і туризму, який орієнтований на досягнення комплексу соціальних цілей, зокрема й на набуття слухачами знань про розвиток фінансового сектору ЄС, формування навичок цінних для їхнього академічного та професійного зростання, підвищення громадянської активності, тощо.

Цю тему розглядають і зарубіжні вчені: у статті М. Четіна [6] розглянуто грантові програми ЄС, які надають фінансову підтримку для економічного та соціального розвитку країн, які поділяють ті самі основні цінності, як демократія, права людини та ринкова економіка. У роботі йдеться про проєкт під назвою «Підтримка зайнятості молоді в галузевих інвестиційних сферах», який реалізує Ерзінджанська професійна школа в Туреччині. Проєкт мав на меті забезпечити професійне навчання, орієнтування та консультування молодих людей, щоб допомогти їм перейти від школи до ділового життя.

У статті М. Еллісон [7] проаналізовано роль потоків фінансування та операційних програм ЄС, спрямованих на перехід молодих людей між освітою та роботою у Великій Британії, а також стверджено, що майбутні уряди Великої Британії після Brexit повинні будуть розробити інвестиційні стратегії перерозподілу в межах узгоджених політичних архітектур та інклюзивних форм управління, щоб забезпечити безперервну реалізацію оперативних програм для молоді.

У свою чергу, М. Лукеш, М. Фельдман і Ф. Веґетті [8] провели власне дослідження, у якому ставили питання про те, як трудові цінності впливають на різні форми участі молодих людей у Європі на ринку праці. Вони використовували дані з інтерв'ю з молоддю із 11 європейських країн у межах проєкту ЄС CUPESSSE (Культурні шляхи до економічного самозабезпечення та підприємництва: сімейні цінності та безробіття серед молоді в Європі) [9], щоб дослідити роль двох наборів цінностей щодо зайнятості та самозайнятості.

Вплив міжгалузевого навчання на розвиток навичок студентів, а також потенційні стимули та перешкоди для міжгалузевої освіти з погляду навчання студентів вивчали такі фахівці, як А. Р. Коста, М. Феррейра, А. Барата та ін. [10], Дж. А. Селф, М. Еванс, Т. Джун та Д. Сауті [11] та інші.

Таким чином, можна підсумувати, що тема цієї статті є цікавою для дослідників та аналітиків як погляду освіти, проєктного менеджменту, так і розробки відповідних політик та рекомендацій.

**Виділення недосліджених частин загальної проблеми.** В умовах війни актуальним є визначення всього спектра доступного грантового фінансування, що може допомогти в професійному та особистому зростанні. Таке розуміння важливе для стратегічного підходу до планування свого розвитку для студентів та науковців, зокрема з метою підготовки та розвитку потрібних навичок.

**Мета статті.** Метою статті є надання комплексного огляду грантових інструментів ЄС та комплексу можливостей, доступних українським громадянам, наголошуючи на покращенні міжгалузевих навичок для молоді та дорослих, що беруть участь в грантових програмах чи отримують індивідуальні грантові підтримки; зокрема, стаття приділить увагу спектру грантових можливостей, відкритих для українських громадян різного віку під час війни, здатних покращити їхні навички, актуальні на ринку праці.

**Виклад основного матеріалу.** ЄС створив цілий комплекс різноманітних програм грантового фінансування для молоді та дорослих людей, які спрямовані на підтримку їхнього особистого та професійного розвитку, а також сприяють активній громадянській позиції та соціальній інтеграції. Цей комплекс підтримується набором інформаційних та практичних інструментів, зокрема мережа національних офісів чи контакт пунктів, цифрові інстру-

менти (наприклад, сайт для створення резюме у форматі Europass чи платформи для пошуку партнерів), інформаційні заходи (як централізовані, так і локальні).

Так, слід відзначити особливі рішення, запроваджені для українських громадян під час російської агресії. У березні 2022 р. ЄК запровадила пріоритетність та гнучкість фінансування грантів на мобільність за напрямом Еразмус+ КА1 – Міжнародна (кредитна) мобільність, коли університети, викладачі та студенти України можуть звернутись до своїх партнерів проєктів на мобільність 2020 р. щодо наявних коштів та можливостей підтримки. Після оформлення мінімальної документації студенти та працівники університетів отримують грант на мобільність Програми ЄС Еразмус+. Вебсторінка цієї програми [12] містить різноманітні посилання для доступу до інформації про підтримку, яку ЄК та країни-члени ЄС надають студентам, викладачам та молоді в Україні, включаючи ресурси для шкільної освіти та освіти дорослих, інструменти підтримки для молоді та заходи для молоді. Для покращення доступу до грантових програм, а також активізації участі молоді та дорослих у грантових проєктах, ЄС за власної ініціативи чи через фінансовані проєкти створив ресурси, що агрегують відповідну інформацію, наприклад, портал Європейської Комісії Funding & Tender Opportunities [13], SALTO-YOUTH [14], EURAXESS [15], чи такі мережі, як Асоціація Студентів та Випускників Еразмус програм [16], Європейська Мережа Студентів [17] тощо.

Усі грантові програми ЄС для українських громадян у сфері освіти та науки, які можуть бути доступні в період 2021-2027 років, описані на офіційних джерелах Європейського виконавчого агентства з освіти та культури (ЕАСЕА), проте ми розглянемо лише кілька основних [18] (див. табл.).

Таблиця

*Характеристика деяких основних грантових програм ЄС для професійного зростання молоді*

№	Назва програми, джерело	Особливості програми	Основні завдання	Бюджет програми
1	2	3	4	5
	Erasmus+ [19]	Програма ЄС для підтримки освіти, навчання, молоді та спорту в Європі, що пропонує можливості фінансування широкого спектру заходів, зокрема: молодіжні обміни, волонтерські проєкти, мобільність молодіжних працівників, розвиток потенціалу у сфері молоді, мобільність у сфері вищої та професійно-технічної освіти тощо	<ul style="list-style-type: none"> <li>– сприяння мобільності та працевлаштування;</li> <li>– сприяння соціальної інтеграції;</li> <li>– посилення співпраці;</li> <li>– підтримка молодіжної політики та стратегій</li> </ul>	26,2 млрд євро

Продовження табл.

1	2	3	4	5
	Creative Europe [20]	Програма Європейської комісії з підтримки культурного та аудіовізуального секторів. Зокрема вона передбачає фінансування навчальних програм і мережевих заходів для аудіовізуальних професіоналів, включаючи молодих режисерів і продюсерів, а також підтримує розвиток і популяризацію європейської культурної спадщини, що може залучити молодь до збереження та поширення надбань культурної спадщини	<ul style="list-style-type: none"> <li>– захищати, розвивати та просувати європейське культурне та мовне розмаїття та спадщину;</li> <li>– підвищення конкурентоспроможності та економічного потенціалу культурного та креативного секторів, зокрема аудіовізуального сектору</li> </ul>	2,44 млрд євро
	European Solidarity Corps [21]	Ініціатива ЄС, яка надає молодим людям можливість стати волонтерами чи працювати над проектами солідарності по всій Європі. Вона пропонує ряд заходів, зокрема: волонтерство, стажування та працевлаштування молоді, проекти солідарності	<ul style="list-style-type: none"> <li>– сприяння солідарності; підтримка соціальної інтеграції;</li> <li>– сприяння міжкультурному обміну; підтримка розбудови громади;</li> <li>– підвищення можливостей працевлаштування</li> </ul>	1,02 млрд євро

Джерело: складено авторами на основі [13].

Якщо говорити про грантові програми, доступні нині українським громадянам в умовах воєнного часу, то це дуже широкий спектр, який покриває як вузькоспеціалізовані запити, зокрема кіноіндустрію, так і просто можливості навчання, наукової діяльності, розвитку бізнесу тощо.

Наприклад, електронний ресурс House of Europe [22] надає доступ до інформації про програми, що фінансуються ЄС, і спрямовані на просування європейських цінностей демократії, прав людини та верховенства права в Україні. Існує безліч грантових програм, спрямованих на розвиток потенціалу молоді, серед них: гранти на персональні проекти у сфері роботи з молоддю, для залучення української молоді до суспільного життя, занурення в молодіжну політику: стажування для молодих лідерів, МЕЕТ UP! Українсько-німецькі зустрічі молоді тощо.

ALLEA (Європейська федерація академій наук і гуманітарних наук) на своєму вебпорталі також висловлює солідарність Україні, покращуючи умови для досліджень, надання найкращих наукових порад громадянам і політикам, а також посилення ролі науки в суспільстві. Платформа #ScienceForUkraine завдяки ALLEA централізує інформацію про підтримку, яку світова наукова спільнота надає українським науковцям і студентам. Це подано у вигляді списку електронних ресурсів [23], наданих інституціями-

членами ALLEA та іншими академічними установами для українських науковців. Різноманітні академії наук пропонують підтримку у формі грантових програм, стипендій, працевлаштування та інших видів допомоги студентам університетів, аспірантам і науковцям, які працюють в Україні, або за її межами, надаючи їм прихисток. У цьому контексті існує кілька типів грантові підтримки: non-residential та residential стипендії, де перші не передбачають потреби переміщення у країну-хост, а також гранти для тих, хто став вимушеним переселенцем та тих науковців, що мужньо продовжують жити та працювати в Україні не дивлячись на ризик життю та здоров'ю.

Також, наприклад, Офіс зв'язку українських аналітичних центрів у Брюсселі (Ukrainian Think Tanks Liaison Office in Brussels) [24], що є неприбутковою організацією, на своїй вебсторінці зібрав посилання на доступні різноманітні можливості для українських аналітичних центрів, науково-дослідних установ, дослідників, студентів та експертів в Україні та ЄС. Серед них посилання на грантові програми від: ERA4Ukraine, Австрійської академії наук (JESH), Collège de France (PAUSE), Technische Universität München, Академія наук Словаччини та ін.

Загалом, попри відмінності у фокусі, усі проаналізовані програми та конкурси мають спільну мету – сприяння кращому взаєморозумінню та міжнародній співпраці, надаючи можливість, зокрема молоді, навчатися, успішно працевлаштовуватися та волонтерити в різних країнах.

Отримання гранту надає унікальну можливість – опанувати міжгалузеві навички, – це здібності, які розвивають студенти, щоб інтегрувати знання та методи з різних дисциплін для вирішення складних проблем. Ці навички включають: критичне мислення, здатність ефективно доносити складні ідеї та інформацію до різноманітної аудиторії, здатність ефективно працювати в команді, будувати та підтримувати стосунки, а також поважати різноманітні точки зору та думки, здатність бути гнучким і адаптуватися до мінливих ситуацій, креативність, міжкультурна компетентність тощо.

Розвиваючи ці навички, студенти можуть стати краще підготовленими для вирішення проблем і продовжувати кар'єру у швидко мінливому та взаємопов'язаному світі. Ці навички можна розвинути за допомогою низки заходів, таких як міжгалузеві проекти, мобільність як академічна, так і з метою участі в заходах неформальної освіти, стажування та дослідницька співпраця. Варто зазначити, що такі навички стають дедалі більш важливими для студентів, які бажають отримати європейський досвід чи працевлаштування, а також і для дорослих, що хочуть працювати в організаціях, що сповідують європейські цінності та стандарти. Багато можливостей фінансування, які пропонує ЄС, спрямовані на сприяння міжгалузевому співробітництву та інноваціям, а також на вирішення складних соціальних,

економічних та екологічних проблем, які потребують міжгалузевго підходу. Саме тому участь у грантових проєктах за участі європейських організацій дає цю унікальну комплексну можливість отримати такі навички, а ще і до того ж міжкультурний досвід.

Водночас деякий рівень володіння цими навичками потрібен і для того, щоб отримати індивідуальний чи іншого роду грант від ЄС. Наприклад, щоб отримати грант у межах програми Erasmus+, студенти повинні продемонструвати низку міжгалузевих навичок, які відповідають цілям програми, зокрема:

1. Володіння мовою: здатність ефективно спілкуватися різними мовами є важливою для участі в заходах мобільності, роботи в різних командах і доступу до міжнародних можливостей.

2. Міжкультурна компетентність.

3. Командна робота.

4. Критичне мислення.

5. Здатність використовувати цифрові технології, отримувати доступ до інформації та обмінюватися нею, а також ефективно спілкуватися в Інтернеті є важливою для участі в онлайн-навчальній діяльності, проведення досліджень і доступу до міжнародних можливостей.

Підсумовуючи, слід зауважити, що ці навички можна розвинути самостійно до певного рівня, а також і за рахунок грантових можливостей від ЄС, зокрема через міжнародне стажування, участь у міждисциплінарних дослідницьких проєктах, відвідування міжгалузевих конференцій та проходження курсів (онлайн чи офлайн), чи семінарів за межами основної галузі навчання. Вони можуть сприяти особистому та професійному зростанню, а також легшій інтеграції до ринку праці у Європі.

ЄК особливу увагу звертає на те, щоб потенційні грантові проєкти в Україні відповідали тенденціям і пріоритетам, що затвердженні на рівні ЄС та навіть світу, які спрямовані на просування демократії, прав людини, верховенства права, економічного зростання та соціальної інтеграції. Серед них можна назвати наразі такі актуальні Green Deal, цифрова трансформація, сталість ринку праці та працевлаштування, Цілі сталого розвитку ООН тощо. Проєкти, які підтримують ці цілі, сприяють просуванню України до тіснішої інтеграції з ЄС та зміцненню відносин між ЄС та Україною.

Для прикладу, грантовими проєктами, які відповідають цим тенденціям і пріоритетам, можуть бути пропозиції щодо:

1) сприяння молодіжному підприємництву та інноваціям, які можуть слугувати економічному зростанню та створенню робочих місць, а також розвитку економіки, заснованої на знаннях;

2) підтримки освітніх і навчальних програм, які сприяють цифровим навичкам, вивченню мов, міжкультурній компетенції та критичному мисленню, що може покращити соціальну інтеграцію, міжкультурне розуміння та працевлаштування;



3) посилення залучення та участі громадянського суспільства, у тому числі шляхом адвокації, підвищення обізнаності та діяльності з розбудови потенціалу, що може сприяти розвитку демократії, прав людини й верховенства права;

4) підтримки екологічної стійкості та дій щодо зміни клімату, в тому числі за допомогою енергоефективності, відновлюваних джерел енергії, управління відходами та ініціатив щодо збереження біорізноманіття, які можуть сприяти захисту навколишнього середовища та досягненню кліматичних цілей ЄС.

Таким чином, якщо говорити про пріоритетні теми, які ще й актуальні для України та підтримуються грантовими програмами ЄС, то це: молодіжне підприємництво та інновації, доступна освіта та якісне навчання, активізація громадянського суспільства, екологічна сиплість і боротьба з бідністю та змінами клімату. Слід відзначити, що кожного разу, коли Україна доєднується до нового грантового інструменту ЄС чи нової ітерації програм, ЄК веде консультації на урядовому рівні, щоб визначити актуальні для країни проблемні питання, що мають бути покриті новими конкурсами. Саме вони визначають потім регіональні пріоритети та пріоритети для проєктів, що обираються від кожної країни.

**Висновки і пропозиції.** У результаті проведеного дослідження реалізовано аналіз доступних грантових програм ЄС протягом програмного періоду 2021-2027 рр. для професійного зростання молоді та дорослих, а також їхня користь для отримання сучасних навичок, необхідних на ринку праці. Так, ЄС пропонує в Україні широкий спектр програм грантового фінансування для підтримки особистого та професійного розвитку молодих та дорослих громадян, сприяння активній громадянській позиції, соціальній інтеграції. Проаналізовані програми мають спільну мету сприяти взаєморозумінню та міжнародній співпраці, надаючи можливість молодим людям навчатися, працювати та волонтерити в різних країнах. Отримання гранту дозволяє покращити як свої особисті якості, так і професійні, зокрема міжгалузеві: критичне мислення, ефективне спілкування, командна робота, здатність до швидкої адаптації, креативність та міжкультурна компетентність. Саме на освітню систему та просвітницькі державні заходи покладається необхідність забезпечити цей базовий мінімум.

Якщо говорити про більш масштабні грантові проєкти, що можуть реалізовуватися в Україні окремими організаціями чи партнерствами, то слід відзначити, що ЄК надає велику увагу розвитку колаборації та обміну досвідом та експертизою між українськими та європейськими інституціями, створюючи для цього передумови відповідними умовами грантових конкурсів. Водночас для реалізації цих умов створена ціла екосистема інструментів та організацій, що сприятимуть утворенню партнерств та колаборацій укра-

їнців з представниками країн ЄС. З іншого боку, залучаючи партнерів з інших країн, грантоотримувач отримує цілий ряд беззаперечних переваг, як от новий досвід, передова експертиза та інновації тощо, а окремі спеціалісти – можливості саморозвитку, професійного вдосконалення, отримання унікального досвіду міжкультурної співпраці та нетворкінгу. Окремо слід зауважити, що грантові проєкти також повинні відповідати тенденціям і пріоритетам, встановленим на рівні ЄС, таким як зелений курс, цифрова трансформація, просування демократії, права людини, верховенства права, економічне зростання тощо.

Перспективами для подальших досліджень щодо потенціалу грантових програм ЄС для професійного зростання молоді та дорослих може бути подальший аналіз ефективності різних грантових інструментів на механізмів ЄС у сприянні розвитку міжгалузевих навичок серед молоді чи дорослих з фокусом на певну нішу діяльності чи сектор. Іншим напрямком дослідження може бути дослідження факторів, які впливають на успіх грантових проєктів, що фінансуються ЄС в Україні, вивчаючи проблеми та можливості, з якими стикаються професіонали з управління проєктами в Україні, а також стратегії та практики, які були успішними для забезпечення ефективної реалізації грантових проєктів.

*Публікація підготовлена в межах модуля Жана Моне «Досвід ЄС для підвищення рівня працевлаштування молоді через розвиток професійних навичок», що фінансується програмою Еразмус+ (ERASMUS – JMO -2021-MODULE -SKILLS4JOB-101047867).*

*Funded by the European Union. Project ERASMUS-JMO-2021-MODULE – SKILLS4JOB – 101047867. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or European Education and Culture Executive Agency. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.*

### Список використаних джерел

1. Youth employment support. Language selection. European Commission [Electronic resource]. – Accessed mode: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1036>.
2. European Skills Agenda - Employment, Social Affairs & Inclusion - European Commission [Electronic resource]. – Accessed mode: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1223&langId=en>.
3. Скирда Т. С. Академічна мобільність майбутніх бакалаврів з міжнародних відносин : Навчально-метод. посіб. для студентів ЗВО / Т. С. Скирда. – Київ : НАУ, 2020. – 126 с.
4. Біляев Я. М. Аналіз грантових програм Європейського Союзу, що сприяють соціальній мобільності молоді / Я. М. Біляев // Інвестиції: практика та досвід. – 2019. – № 21. – С. 137. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2019.21.137>.
5. Гуляева Л. Звіт про реалізацію проєкту [Електронний ресурс] / Л. Гуляева // Фінансовий сектор європейського союзу та сталий розвиток: європейський досвід, стратегічні орієнтири для України : зб. матеріалів Міжнар. науково-практ. конф., м. Київ, 6 червня 2019 р. – Київ, 2019. С. 38–42. – Режим доступу: [https://www.socosvita.kiev.ua/sites/default/files/conference%206062019\\_zbirnyk.pdf](https://www.socosvita.kiev.ua/sites/default/files/conference%206062019_zbirnyk.pdf).

6. Çetin M. Role of EU Grant Projects in Employment, Sectoral Employment and Innovation in Auto Repairing, Young Generations and New Horizons Project Case [Electronic resource] / M. Çetin // *European Journal of Economics and Business Studies*. – 2020. – Vol. 6, no. 2. – P. 118. DOI: <https://doi.org/10.26417/490zv91r>.

7. Ellison M. Through the Looking Glass: Young People, Work and the Transition between Education and Employment in a post-Brexit UK / M. Ellison // *Journal of Social Policy*. – 2017. – Vol. 46, no. 4. – Pp. 675–698. DOI: <https://doi.org/10.1017/s0047279417000356>.

8. Lukeš M. Work Values and the Value of Work: Different Implications for Young Adults' Self-Employment in Europe / M. Lukeš, M. Feldmann, F. Vegetti // *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*. – 2019. – Vol. 682, no. 1. – Pp. 156–171. DOI: <https://doi.org/10.1177/0002716219828976>.

9. Cultural Pathways to Economic Self-Sufficiency and Entrepreneurship: Family Values and Youth Unemployment in Europe [Electronic resource] / *CORDIS. European Commission*. – Accessed mode: <https://cordis.europa.eu/project/id/613257/reporting>.

10. Impact of interdisciplinary learning on the development of engineering students' skills / A. R. Costa et al. // *European Journal of Engineering Education*. – 2018. – Vol. 44, no. 4. – Pp. 589–601. DOI: <https://doi.org/10.1080/03043797.2018.1523135>.

11. Interdisciplinary: challenges and opportunities for design education / J. A. Self et al. // *International Journal of Technology and Design Education*. – 2018. – Vol. 29, no. 4. – Pp. 843–876. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10798-018-9460-5>.

12. Підтримка у сфері освіти і молоді України Європейським Союзом – оновлено – National Erasmus+ Office in Ukraine [Електронний ресурс] / National Erasmus+ Office in Ukraine. – Режим доступу: <https://erasmusplus.org.ua/news/pidtrymka-u-sferi-osvity-i-molodi-ukrayiny-yevropejskym-soyuzom-onovleno>.

13. Funding & tenders. Language selection [Electronic resource] / *European Commission*. – Accessed mode: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/home>.

14. SALTO-YOUTH - Tools developed by SALTO [Electronic resource] / SALTO-YOUTH. – Accessed mode: <https://www.salto-youth.net/tools>.

15. About EURAXESS [Electronic resource] / EURAXESS. – Accessed mode: <https://euraxess.ec.europa.eu/useful-information/about-euraxess>.

16. ESAA. ESAA [Electronic resource] / Start. ESAA. – Accessed mode: <https://www.esaa-eu.org/about-us/esaa>.

17. ESN Ukraine [Electronic resource] / Erasmus Student Network Ukraine. – Accessed mode: <https://esnukraine.org>.

18. EACEA [Electronic resource] / European Education and Culture Executive Agency. – Accessed mode: [https://www.eacea.ec.europa.eu/index\\_en](https://www.eacea.ec.europa.eu/index_en).

19. Erasmus+ [Electronic resource] / European Education and Culture Executive Agency. – Accessed mode: [https://www.eacea.ec.europa.eu/grants/2021-2027/erasmus\\_en](https://www.eacea.ec.europa.eu/grants/2021-2027/erasmus_en).

20. About the Creative Europe programme [Electronic resource] / Culture and Creativity. – Accessed mode: <https://culture.ec.europa.eu/creative-europe/about-the-creative-europe-programme>.

21. European Solidarity Corps [Electronic resource] / European Education and Culture Executive Agency. – Accessed mode: [https://www.eacea.ec.europa.eu/grants/2021-2027/european-solidarity-corps\\_en](https://www.eacea.ec.europa.eu/grants/2021-2027/european-solidarity-corps_en).

22. Каталог можливостей [Electronic resource] / House of Europe. – Accessed mode: [https://houseofeurope.org.ua/opportunities?sort=date&search=&sectors\[\]=8&amp](https://houseofeurope.org.ua/opportunities?sort=date&search=&sectors[]=8&amp).

23. Support for Ukraine – ALLEA [Electronic resource] / ALLEA - The European Federation of Academies of Sciences and Humanities. – Accessed mode: <https://allea.org/support-for-ukraine/>.

24. Opportunities for Ukrainian Think Tanks, Research Institutions, Researchers, Students, and Experts » Ukrainian Think Tanks Liaison Office in Brussels [Electronic resource] / Ukrainian Think Tanks Liaison Office in Brussels. – Accessed mode: [https://ukraine-office.eu/en/opportunities-for-ukrainian-think-tanks-research-institutions-researchers-students-and-experts-following-the-war-in-ukraine/?ct=t\(EMAIL\\_CAMPAIGN\\_4\\_15\\_2022\\_10\\_18\)&mc\\_cid=9b17779e81&mc\\_eid=b29921fb69](https://ukraine-office.eu/en/opportunities-for-ukrainian-think-tanks-research-institutions-researchers-students-and-experts-following-the-war-in-ukraine/?ct=t(EMAIL_CAMPAIGN_4_15_2022_10_18)&mc_cid=9b17779e81&mc_eid=b29921fb69).

### References

1. Youth employment support. <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1036>.
2. European Skills Agenda - Employment, Social Affairs & Inclusion - European Commission. <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1223&langId=en>.
3. Skirda, T.S. (2020). *Akademichna mobilnist maibutnikh bakalavriv z mizhnarodnykh vidnosyn [Academic mobility of future bachelors in international relations]*. NAU.
4. Biliaev, Y. (2019). Analiz hrantovykh prohran Yevropeiskoho Soiuzu, shcho spriyaiut sotsialnii mobilnosti molodi [Analysis of European Union grants programs to promote youth social mobility]. *Investments: practice and experience – Investytsii: praktyka ta dosvid*, (21), 137. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2019.21.137>.
5. Guliaeva, L. (2019). Zvit pro realizatsiiu proektu [Project implementation report]. *Finansovyi sektor yevropeiskoho soiuzu ta stalyi rozvytok: yevropeiskyi dosvid, stratehichni oriientyry dlia Ukrainy : zb. materialiv Mizhnar. naukovoprakt. konf. – Financial sector of the European Union and sustainable development: European experience, strategic guidelines for Ukraine: collection. materials of the International scientific and practical conference* (pp. 38–42). [https://www.socosvita.kiev.ua/sites/default/files/conference%206062019\\_zbirnyk.pdf](https://www.socosvita.kiev.ua/sites/default/files/conference%206062019_zbirnyk.pdf).
6. Çetin, M. (2020). Role of EU Grant Projects in Employment, Sectoral Employment and Innovation in Auto Repairing, Young Generations and New Horizons Project Case. *European Journal of Economics and Business Studies*, 6(2), 118. <https://doi.org/10.26417/490zv91r>.
7. Ellison, M. (2017). Through the Looking Glass: Young People, Work and the Transition between Education and Employment in a post-Brexit UK. *Journal of Social Policy*, 46(4), 675–698. doi:10.1017/s0047279417000356.
8. Lukeš, M., Feldmann, M., & Vegetti, F. (2019). Work Values and the Value of Work: Different Implications for Young Adults' Self-Employment in Europe. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 682(1), 156–171. doi:10.1177/0002716219828976.
9. Cultural Pathways to Economic Self-Sufficiency and Entrepreneurship: Family Values and Youth Unemployment in Europe. <https://cordis.europa.eu/project/id/613257/reporting>.
10. Costa, A. R. et al. (2018). Impact of interdisciplinary learning on the development of engineering students' skills. *European Journal of Engineering Education*, 44(4), 589–601. <https://doi.org/10.1080/03043797.2018.1523135>.
11. Self, J. A. et al. (2018). Interdisciplinary: challenges and opportunities for design education. *International Journal of Technology and Design Education*, 29(4), 843–876. <https://doi.org/10.1007/s10798-018-9460-5>.
12. *National Erasmus+ Office in Ukraine*. (n.d.). Pidtrymka u sferi osvity i molodi Ukrainy Yevropeiskym Soiuzom – onovleno – National Erasmus+ Office in Ukraine [Support in the field of education and youth of Ukraine by the European Union - updated - National Erasmus+ Office in Ukraine]. <https://erasmusplus.org.ua/news/pidtrymka-u-sferi-osvity-i-molodi-ukrayiny-yevropejskym-soyuzom-onovleno>.

13. Funding & tenders. <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/home>.
14. SALTO-YOUTH - Tools developed by SALTO. <https://www.salto-youth.net/tools>.
15. About EURAXESS. <https://euraxess.ec.europa.eu/useful-information/about-euraxess>.
16. ESAA. ESAA. <https://www.esaa-eu.org/about-us/esaa>.
17. ESN Ukraine. <https://esnukraine.org>.
18. EACEA. [https://www.eacea.ec.europa.eu/index\\_en](https://www.eacea.ec.europa.eu/index_en).
19. *Erasmus+*. (n.d.). European Education and Culture Executive Agency. [https://www.eacea.ec.europa.eu/grants/2021-2027/erasmus\\_en](https://www.eacea.ec.europa.eu/grants/2021-2027/erasmus_en).
20. *About the Creative Europe programme*. Culture and Creativity. <https://culture.ec.europa.eu/creative-europe/about-the-creative-europe-programme>.
21. *European Solidarity Corps*. (n.d.). European Education and Culture Executive Agency. [https://www.eacea.ec.europa.eu/grants/2021-2027/european-solidarity-corps\\_en](https://www.eacea.ec.europa.eu/grants/2021-2027/european-solidarity-corps_en).
22. Catalog of possibilities. [https://houseofeurope.org.ua/opportunities?sort=date&search=&sectors\[\]=8&](https://houseofeurope.org.ua/opportunities?sort=date&search=&sectors[]=8&)
23. Support for Ukraine - ALLEA. <https://allea.org/support-for-ukraine>.
24. Opportunities for Ukrainian Think Tanks, Research Institutions, Researchers, Students, and Experts » Ukrainian Think Tanks Liaison Office in Brussels. [https://ukraine-office.eu/en/opportunities-for-ukrainian-think-tanks-research-institutions-researchers-students-and-experts-following-the-war-in-ukraine/?ct=t\(EMAIL\\_CAMPAIGN\\_4\\_15\\_2022\\_10\\_18\)&mc\\_cid=9b17779e81&mc\\_eid=b29921fb69](https://ukraine-office.eu/en/opportunities-for-ukrainian-think-tanks-research-institutions-researchers-students-and-experts-following-the-war-in-ukraine/?ct=t(EMAIL_CAMPAIGN_4_15_2022_10_18)&mc_cid=9b17779e81&mc_eid=b29921fb69).

Отримано 27.04.2023

UDC 378.3:331.5

***Oksana Zamora***

PhD in Economics, Associate Professor  
Sumy State University (Sumy, Ukraine)

**E-mail:** [o.zamora@uabs.sumdu.edu.ua](mailto:o.zamora@uabs.sumdu.edu.ua). **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0002-7056-4149>

**Web of Science Researcher ID:** [Y-6426-2018](https://orcid.org/0000-0002-7056-4149). **Scopus Author ID:** [57204933020](https://orcid.org/0000-0002-7056-4149)

***Yuliia Serpeninova,***

PhD in Economics, Associate Professor  
Sumy State University (Sumy, Ukraine)

**E-mail:** [y.serpenynova@uabs.sumdu.edu.ua](mailto:y.serpenynova@uabs.sumdu.edu.ua). **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0002-4448-3484>

**Web of Science ResearcherID:** [AAO-1543-2021](https://orcid.org/0000-0002-4448-3484). **Scopus Author ID:** [36070084600](https://orcid.org/0000-0002-4448-3484)

***Tetiana Shcherbyna***

PhD in Economics, Senior Lecturer  
Sumy State University (Sumy, Ukraine)

**E-mail:** [t.shcherbyna@uabs.sumdu.edu.ua](mailto:t.shcherbyna@uabs.sumdu.edu.ua). **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0001-5978-3255>

**Web of Science ResearcherID:** [AAO-1543-2021](https://orcid.org/0000-0001-5978-3255). **Scopus Author ID:** [36070084600](https://orcid.org/0000-0001-5978-3255)

*Nataliia Vinnychenko*

Doctor of sciences, Associate Professor  
Sumy State University (Sumy, Ukraine)

**E-mail:** [n.vynnychenko@uabs.sumdu.edu.ua](mailto:n.vynnychenko@uabs.sumdu.edu.ua). **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0002-6730-4629>

**Web of Science ResearcherID:** AAI-9432-2020. **Scopus Author ID** 57221784043

## **GRAN FUNDING OPPORTUNITIES WITHIN THE 2021-2027 EU PROGRAMME FOR PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF UKRAINIAN CITIZENS**

*In times of war, it is important to identify the full range of available grant funding that can help in professional and personal growth of students and academics. Such an understanding is important for a strategic approach to planning of training and developing the necessary skills.*

*The article is devoted to the range of grant funding tools that the European Union offers to young people and adults to support their personal and professional development, as well as to promote active citizenship and social integration. The peculiarities of each program, their main tasks and the budget of EU grant programs available for the period 2021-2027 have been studied and characterized in detail, in particular: Erasmus+, Creative Europe, European Solidarity Corps, aimed at the support and development of interdisciplinary and other modern skills by citizens of Ukraine, in particular young people.*

*The article examines a wide range of EU grant instruments available to Ukrainian citizens during wartime, including opportunities for training, research, business development, and the film industry. Among them: Home of Europe - created to support professional and creative exchange between Ukrainians and their colleagues in EU countries and Great Britain, focusing on culture and creative sector, education, medicine, social entrepreneurship, media and youth work; ALLEA centralizes information on the support of Ukrainian scientists and students of the world scientific community; The liaison office of Ukrainian think tanks in Brussels also has links to grant programs for think tanks, research institutions, researchers, students and experts in Ukraine and the EU. Various academies of sciences offer support in the form of grants, scholarships, employment and other types of assistance to Ukrainian scientists working in Ukraine or abroad.*

**Keywords:** *EU grant programs, Erasmus+, employment, lifelong learning, professional growth, interdisciplinary skills, project management.*

*Table: 1. References: 24.*